

**ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΕΛΙΑΜΕΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

8.

**ΘΕΜΑΤΑ ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ:
ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ**

Νικόλαος Β. Σύψας

Λέκτορας
Ιατρική Σχολή
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΑΘΗΝΑ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παρά τους σημαντικούς πόρους που διατέθηκαν τα τελευταία χρόνια η υλικοτεχνική υποδομή των ελληνικών ΑΕΙ εμφανίζει υστέρηση σε σχέση με τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Οι κύριες αιτίες είναι η χαμηλή χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό, η εκρηκτική αύξηση του αριθμού των πανεπιστημίων και των πανεπιστημιακών τμημάτων, που ιδρύθηκαν στην περιφέρεια, η έλλειψη οικονομικής αυτοτέλειας των πανεπιστημίων και της δυνατότητας αξιοποίησης των περιουσιακών τους στοιχείων. Σημαντικό και συνεχιζόμενο πρόβλημα είναι οι βανδαλισμοί και οι φθορές της πανεπιστημιακής περιουσίας από εξωπανεπιστημιακά στοιχεία. Σημείο αιχμής αποτελεί η ψηφιακή υστέρηση των ελληνικών πανεπιστημίων, γεγονός που τα καθιστά μη ανταγωνιστικά. Τα κυριότερα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των ελληνικών πανεπιστημίων είναι:

- Η αύξηση της χρηματοδότησης
- Η παροχή οικονομικής αυτοτέλειας στα ΑΕΙ ώστε να μπορούν να προσελκύσουν άλλους πόρους και να αξιοποιήσουν την περιουσία τους
- Βελτίωση των υποδομών στα υπάρχοντα ΑΕΙ και όχι διασπορά των πόρων με τη δημιουργία νέων πανεπιστημιακών τμημάτων.
- Δημιουργία υπηρεσίας φύλαξης των πανεπιστημίων
- Ανάλυση δράσεων για την διείσδυση της ψηφιακής τεχνολογίας σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων των ελληνικών ΑΕΙ

Περιεχόμενα

1. Υπάρχουσα υλικοτεχνική υποδομή των ΑΕΙ	4
2. Πόροι για την υλικοτεχνική υποδομή των ΑΕΙ.....	10
3. Το ζήτημα της προστασίας των υποδομών των ΑΕΙ.....	11
4. Η ψηφιακή υστέρηση των ελληνικών ΑΕΙ.....	12
5. Συμπεράσματα.....	16
6. Προτάσεις.....	17
7. Βιβλιογραφία.....	18

1. Υπάρχουσα υλικοτεχνική υποδομή των ΑΕΙ

Υπάρχουν εντυπωσιακές διαφορές μεταξύ των ΑΕΙ σχετικά με την επάρκεια της κτιριακής τους υποδομής, την ποιότητά της, τη χαρακτηριστική της αρχιτεκτονική και το διαμορφωμένο φυσικό περιβάλλον για την εκμάθηση και διδασκαλία. Διαφέρουν επίσης ως προς την ποιότητα του εξοπλισμού, τα εποπτικά μέσα και τη γενική συντήρηση.

Τα αρχαιότερα ΑΕΙ (Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης) έχουν ιστορικά κτίρια στο κέντρο των πόλεων, τα οποία είναι απαρχαιωμένα και κακοσυντηρημένα και μερικά δεν πληρούν πλέον τις στοιχειώδεις προδιαγραφές ασφάλειας και υγιεινής. Υπάρχουν συχνά αναφορές στον Τύπο για αμφιθέατρα που στάζουν όταν βρέχει, χωρίς θέρμανση ή κλιματισμό, χωρίς μικροφωνικές εγκαταστάσεις, με σπασμένα έδρανα, και πολύ μικρά για τον αριθμό των φοιτητών που είναι γραμμένοι σε κάποιο εξάμηνο και θέλουν να παρακολουθήσουν μια παράδοση. Για τον λόγο αυτό, στην Αθήνα, έχει δημιουργηθεί η πανεπιστημιούπολη στα Ιλίσια, όπου μεταστεγάστηκαν αρκετές σχολές. Όμως, επειδή τα δύο αυτά πανεπιστήμια είναι μακράν τα μεγαλύτερα της χώρας από πλευράς αριθμού φοιτητών, ο οποίος συνεχώς διογκώνεται λόγω του θεσμού των μετεγγραφών, συνεχίζουν να έχουν ανεπάρκεια κτιριακών υποδομών. Γίνεται συνεχής προσπάθεια να επιλυθεί το πρόβλημα με επισκευές των παλαιών κτιρίων, προσθήκες ορόφων ή και κτιρίων. Για παράδειγμα, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι σε εξέλιξη ή προγραμματίζονται τα παρακάτω έργα:

- Το Μέγαρο Θεωρητικών Επιστημών.
- Δύο προσθήκες στους δύο τελευταίους ορόφους της Φιλοσοφικής Σχολής.
- Η προσθήκη νέου ορόφου στο κτιριακό συγκρότημα της Πληροφορικής.

- Συμπληρώσεις στο κτιριακό συγκρότημα του Μαθηματικού Τμήματος.
- Επεμβάσεις στο Κεντρικό Κτήριο του Πανεπιστημίου.
- Το Αμφιθέατρο της Πληροφορικής.
- Η Βιβλιοθήκη της Σχολής Θετικών Επιστημών.
- Η Βιβλιοθήκη της Φιλοσοφικής.
- Το Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.
- Το νέο κτιριακό συγκρότημα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
- Το Μαράσλειο Διδασκαλείο.

Εύκολα παρατηρεί κανείς ότι πολλά από τα τρέχοντα έργα αφορούν προσθήκες σε υπάρχοντα κτίρια και επισκευές, ενώ τώρα κατασκευάζονται (ή προγραμματίζονται) δύο σημαντικές βιβλιοθήκες.

Η εικόνα της υλικοτεχνικής υποδομής στα περιφερικά ΑΕΙ είναι διαφορετική με την έννοια ότι, επειδή τα πανεπιστήμια αυτά ιδρύθηκαν τα τελευταία 30 χρόνια, τα κτίρια είναι μεν καινούργια αλλά πολλές φορές δεν είναι αρκετά. Αυτό οφείλεται στο ότι τα ΑΕΙ αυτά ιδρύθηκαν και άρχισαν να λειτουργούν με στοιχειώδεις υποδομές, οι οποίες συμπληρώθηκαν στη συνέχεια. Όμως η διαδικασία αυτή υπήρξε σε αρκετές περιπτώσεις εξαιρετικά αργή, λόγω περιορισμένων πόρων, με αποτέλεσμα τμήματα που λειτουργούν αρκετά χρόνια να φιλοξενούνται προσωρινά σε άλλα κτίρια. Για παράδειγμα το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου φιλοξενείται στο κτιριακό συγκρότημα του Κέντρου Τεχνικής και Επαγγελματικής Κατάρτισης Αρκαδίας του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Για τις λειτουργικές ανάγκες του τμήματος έχουν παραχωρηθεί 5 αίθουσες διδασκαλίας (2 των 25 ατόμων, 2 των 45 ατόμων και μία των 60 ατόμων). Οι διοικητικές υπηρεσίες του πανεπιστημίου βρίσκονται εγκατεστημένες στο

αναπαλαιωμένο πατρικό σπίτι του ποιητή Κ. Καρυωτάκη, στην Τρίπολη (Πηγή: Ο δικτυακός τόπος του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στη διεύθυνση: www.uop.gr).

Σημαντικό ρόλο στην δημιουργία των διαφορών στην υλικοτεχνική υποδομή μεταξύ των ελληνικών ΑΕΙ, που επισημάναμε παραπάνω, έπαιξε και η εκρηκτική αύξηση του αριθμού των πανεπιστημιακών τμημάτων τα τελευταία 30 χρόνια. Το μεγαλύτερο διάστημα της ύπαρξης του νεοελληνικού κράτους υπήρχαν μόνο 2 ΑΕΙ, τα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Όλοι οι διαθέσιμοι πόροι για την δημιουργία, συντήρηση και ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής της ανώτατης εκπαίδευσης κατευθύνονταν στα δύο αυτά ΑΕΙ. Όμως, λόγω των χρόνιων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας και της διοχέτευσης των υπαρχόντων πόρων σε άλλες εθνικές προτεραιότητες που προέκυπταν από την περιπετειώδη ιστορική διαδρομή της χώρας, η υλικοτεχνική υποδομή των ελληνικών ΑΕΙ μετά την μεταπολίτευση απείχε μακράν από του να θεωρείται επαρκής και σύγχρονη. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι το 1975 όλα τα υπάρχοντα κτίρια και εργαστήρια των δύο Ιατρικών σχολών καθώς και τα πανεπιστημιακά νοσοκομεία της χώρας είχαν κτισθεί προπολεμικά. Επίσης, όλα τα τμήματα του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου στεγαζόντουσαν στο ιστορικό κτίριο στο κέντρο της Αθήνας, το οποίο είχε χτισθεί τον 19^ο αιώνα. Παρόμοια ήταν και η κτιριακή κατάσταση της Νομικής, της ΑΣΟΕΕ και των λοιπών σχολών των ελληνικών πανεπιστημίων.

Μετά την μεταπολίτευση, κεντρική επιλογή της εκπαιδευτικής πολιτικής των ελληνικών κυβερνήσεων υπήρξε η αποκέντρωση των ΑΕΙ και η ενίσχυση της περιφέρειας μέσω της δημιουργίας ΑΕΙ σε όλα σχεδόν τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Η πολιτική αυτή προτιμήθηκε από την υλικοτεχνική αναβάθμιση των υπαρχουσών σχολών. Με άλλα λόγια αντί της στρατηγικής «λίγα ΑΕΙ με άρτιες

υποδομές» επιλέχθηκε η στρατηγική «πολλά ΑΕΙ με ανεπαρκείς υποδομές» για να ενισχυθεί η περιφερική ανάπτυξη.

Από τα υπάρχοντα σήμερα τμήματα ΑΕΙ, ποσοστό μεγαλύτερο του 80% δημιουργήθηκαν τα τελευταία 30 χρόνια. Το τελευταίο κεφάλαιο αυτής της εκρηκτικής αύξησης του αριθμού των τμημάτων ΑΕΙ γράφτηκε στην συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 20 Ιουνίου 2002 όπου συζητήθηκε το "Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο για την Ανάπτυξη της Ανώτατης Εκπαίδευσης" στη χώρα μας. Μετά τη συνεδρίαση ανακοινώθηκε η ίδρυση δύο νέων Πανεπιστημίων: του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας με έδρα την Κοζάνη και του Πανεπιστημίου Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας με έδρα τη Λαμία. Ανακοινώθηκε, επίσης, ότι θα λειτουργήσουν νέα πανεπιστημιακά τμήματα στο Αγρίνιο, στην Έδεσσα, στη Νάουσα, στη Βέροια και στη Λάρισα και 6 πανεπιστημιακά τμήματα στις 5 πόλεις στις οποίες θα αναπτυχθεί το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Όπως δήλωσε ο τότε πρωθυπουργός μετά τη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου: "Με την ίδρυση των νέων πανεπιστημίων και των ΤΕΙ, τη δημιουργία νέων τμημάτων και την ισόρροπη χωροταξική κατανομή τους, δημιουργούνται μονάδες Ανώτατης Εκπαίδευσης και στους 11 νομούς της χώρας, οι οποίοι δεν διαθέτουν σήμερα τμήματα ανώτατης εκπαίδευσης" (Εφημερίδα «Κυριακάτικη Αυγή», φύλο 20 Ιουλίου 2002»).

Για όλα τα νέα τμήματα δημιουργήθηκαν κτιριακές υποδομές, εξοπλίστηκαν εργαστήρια και αγοράστηκαν εποπτικά μέσα. Στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους τα νεοϊδρυθέντα ΑΕΙ στεγάστηκαν πρόχειρα σε υπάρχοντα κτίρια, που εξυπηρετούσαν άλλους σκοπούς (παλαιά σχολεία, παραδοσιακά κτίρια) και ακολούθως δημιουργήθηκε η (όποια) υλικοτεχνική υποδομή. Έτσι, για παράδειγμα, στις νεοϊδρυθείσες Ιατρικές σχολές οι πανεπιστημιακές κλινικές λειτούργησαν σε

υπάρχοντα κρατικά νοσοκομεία (πχ στο νοσοκομείο «Χατζηκώστα» στα Ιωάννινα, στο νοσοκομείο «Άγιος Ανδρέας» στην Πάτρα) και αργότερα δημιουργήθηκαν τα πανεπιστημιακά νοσοκομεία. Η πρακτική της ίδρυσης πρώτα ενός νέου τμήματος, χωρίς την ύπαρξη των απαραίτητων υποδομών, οδήγησε στο φαινόμενο ορισμένων τμημάτων τα οποία αρκετά χρόνια μετά τη δημιουργία τους είναι άστεγα ή φιλοξενούνται σε ακατάλληλα κτίρια.

Οι τεράστιες ανάγκες για τη δημιουργία κτιριακών εγκαταστάσεων και υλικοτεχνικής υποδομής των νέων ΑΕΙ έγιναν ακόμα μεγαλύτερες λόγω της πολυδιάσπασης των ΑΕΙ και της κατανομής των τμημάτων σε διαφορετικές πόλεις, ώστε να ικανοποιηθούν όλα τα αιτήματα των τοπικών κοινωνιών. Για παράδειγμα, το Πανεπιστήμιο Κρήτης, που ιδρύθηκε στο Ηράκλειο, τριχοτομήθηκε με την μετατροπή της Πολυτεχνικής Σχολής σε Πολυτεχνείο Κρήτης με έδρα τα Χανιά και την εγκατάσταση τμημάτων στο Ρέθυμνο. Ανάλογη ήταν και η διασπορά των Σχολών του Πανεπιστημίου Θράκης, των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου (στην περίπτωση αυτή όχι μόνο σε διαφορετικές πόλεις αλλά σε διαφορετικά νησιά), του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η πολυδιάσπαση των νέων ΑΕΙ οδήγησε σε αυξημένες δαπάνες για την δημιουργία κτιριακής και υλικοτεχνικής υποδομής. Για παράδειγμα, στην Κρήτη αντί να κτιστεί ένα κεντρικό κτίριο που θα στέγαζε τις διοικητικές υπηρεσίες ενός ενιαίου πανεπιστημίου, δημιουργήθηκαν τρία ανάλογα κτίρια σε Ηράκλειο, Χανιά και Ρέθυμνο. Επίσης δεν ήταν δυνατόν να γίνουν οικονομίες κλίμακας όπως ενιαίο κτίριο για την στέγαση των εργαστηρίων, ενιαία αμφιθέατρα, ενιαίες αθλητικές εγκαταστάσεις και εγκαταστάσεις φοιτητικής μέριμνας. Όλα τα έργα υποδομής έγιναν εις τριπλούν λόγω της διασποράς των τμημάτων σε 3 διαφορετικές πόλεις (βλέπε σχετικούς δικτυακούς τόπους που παρατίθενται στην βιβλιογραφία).

Οι μεγάλες ανάγκες για δημιουργία υλικοτεχνικής υποδομής ώστε να λειτουργήσουν επαρκώς τα νέα ΑΕΙ, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των διαθέσιμων πόρων δημιούργησαν δύο σημαντικά προβλήματα των ελληνικών ΑΕΙ, τα οποία προβλήματα σήμερα είναι οξυμένα:

- Τα νέα ΑΕΙ έχουν σύγχρονες εγκαταστάσεις, αλλά οι εγκαταστάσεις αυτές δεν είναι πλήρεις ώστε να εξυπηρετείται το σύνολο των δραστηριοτήτων. Υπάρχουν και τα φαινόμενα τμημάτων που έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν με ανύπαρκτες ή περιορισμένες υποδομές. Λόγω της συνεχούς δημιουργίας νέων τμημάτων, πριν ολοκληρωθούν ή έστω φτάσουν σε αξιοπρεπές επίπεδο οι υποδομές ενός νέου ΑΕΙ, ιδρύεται κάποιο άλλο στο οποίο κατευθύνονται οι πόροι, με αποτέλεσμα τα έργα στο προηγούμενο ΑΕΙ να λιμνάζουν και να παρατείνονται για χρόνια.
- Τα δύο παλαιότερα ΑΕΙ (Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης) έχουν πρόβλημα απαρχαιωμένων υποδομών που χρειάζονται επείγοντως αναβάθμιση. Ιστορικά κτίρια όπως της Νομικής Αθηνών, του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου, της Ιατρικής Σχολής στο Γουδή, του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (πρώην Ανώτατης Σχολής Οικονομικών Επιστημών) είχαν αφηθεί για πολλά χρόνια χωρίς ουσιαστική συντήρηση ή αναβάθμιση με αποτέλεσμα να φτάσουν σε αξιοθρήνητη κατάσταση. Μόλις την τελευταία πενταετία άρχισε η προσπάθεια αναβάθμισης των υποδομών των δύο μεγαλύτερων πανεπιστημίων, όσο βέβαια το επιτρέπουν οι περιορισμένοι πόροι και η ευρεία διασπορά τους σε ένα μεγάλο αριθμό πανεπιστημιακών τμημάτων.

Χαρακτηριστικά, ενώ την τελευταία 15ετία έχουν παραδοθεί 5 σύγχρονα πανεπιστημιακά νοσοκομεία στη περιφέρεια, οι Ιατρικές Σχολές των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης δεν διαθέτουν ένα σύγχρονο αμιγώς πανεπιστημιακό νοσοκομείο, στο οποίο να στεγάζονται όλες οι πανεπιστημιακές κλινικές και το οποίο να αποτελεί κέντρο αναφοράς. Αντίθετα, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, οι πενήντα πανεπιστημιακές κλινικές και τα 25 εργαστήρια είναι διάσπαρτα στο λεκανοπέδιο της Αττικής και πολλά από αυτά στεγάζονται σε προπολεμικά κτίρια.

2. Πόροι για την υλικοτεχνική υποδομή των ΑΕΙ

Το κυριότερο αίτιο για τα προβλήματα της υλικοτεχνικής υποδομής των ελληνικών ΑΕΙ είναι η έλλειψη επαρκών πόρων. Παρά τις αυξήσεις που έχουν σημειωθεί πρόσφατα, η Ελλάδα δαπανά για την παιδεία, ποσοστό μικρότερο του 5% του ΑΕΠ ή 7% των δημοσίων δαπανών. Αντίθετα, μερικές χώρες του ΟΟΣΑ, σε εποχές ανάπτυξης, αφιέρωσαν έως και το 20% του προϋπολογισμού τους για την παιδεία, περισσότερο δηλαδή από ό,τι για την άμυνα (έκθεση ΟΟΣΑ για την εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα, 1995). Με βάση την ισχυρή ζήτηση για εκπαίδευση και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα για την αναδιάρθρωση της οικονομίας, ώστε να είναι ανταγωνιστική, οι πόροι αυτοί θεωρούνται ανεπαρκείς.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη αυτοτέλειας των ΑΕΙ ώστε να μπορούν να διαχειριστούν τους πόρους τους αλλά και να αναζητήσουν νέους πόρους στον ιδιωτικό τομέα. Όλες οι δαπάνες της δημιουργίας και συντήρησης των υποδομών των ΑΕΙ βαρύνουν εξολοκλήρου τον κρατικό προϋπολογισμό και κατανέμονται στα πανεπιστημιακά τμήματα σύμφωνα με τη βούληση του Υπουργείου Παιδείας. Το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων πόρων χρησιμοποιείται

για την κάλυψη ανελαστικών δαπανών (μισθοδοσία προσωπικού) και μικρό μέρος χρησιμοποιείται για την αναβάθμιση και συντήρηση των υποδομών.

Τα παλαιότερα τουλάχιστον ΑΕΙ (Αθηνών και Θεσσαλονίκης) διαθέτουν αξιόλογη ακίνητη περιουσία προερχόμενη από κληροδοτήματα. Τα πανεπιστήμια θα μπορούσαν ενδεχομένως να αξιοποιήσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία, περισσότερο και καλύτερα από ό,τι γίνεται σήμερα, ώστε να βρουν πόρους για να βελτιώσουν τις υποδομές τους. Όμως υπάρχουν εμπόδια νομικής και διοικητικής φύσης που δεν το επιτρέπουν. Για παράδειγμα, το Πανεπιστήμιο Αθηνών δεν έχει σύγχρονο πανεπιστημιακό νοσοκομείο και οι πανεπιστημιακές κλινικές είναι διάσπαρτες σε πολλά δημόσια νοσοκομεία του λεκανοπέδιου της Αττικής. Προ δεκαετίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών συμφώνησε με το δημόσιο να παραχωρήσει σημαντική ακίνητη περιουσία του Πανεπιστημίου στο κέντρο της Αθήνας (τα πανεπιστημιακά νοσοκομεία Αρεταίειο, Αιγινήτειο, Λαϊκό και άλλα ακίνητα) με αντάλλαγμα ένα σύγχρονο πανεπιστημιακό νοσοκομείο. Για το σκοπό αυτό είχαν βρεθεί και σημαντικοί ευρωπαϊκοί πόροι. Όμως στη συνέχεια η βούληση της πολιτικής ηγεσίας άλλαξε και το σχέδιο ναυάγησε. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών δεν έχει την διοικητική και νομική δυνατότητα να αξιοποιήσει την ακίνητη περιουσία του και να τη χρησιμοποιήσει για να βελτιώσει τις υποδομές του με την δημιουργία σύγχρονου πανεπιστημιακού νοσοκομείου, αλλά εξαρτάται από τις αποφάσεις της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας.

3. Το ζήτημα της προστασίας των υποδομών των ΑΕΙ

Οι υποδομές των ελληνικών ΑΕΙ δεν προστατεύονται συστηματικά. Αντίθετα βρίσκονται στο έλεος εξωπανεπιστημιακών στοιχείων, που κάνοντας κατάχρηση του θεσμού του πανεπιστημιακού ασύλου επιδίδονται σε βανδαλισμούς και εκτεταμένες

φθορές της περιουσίας των πανεπιστημίων. Φαινόμενα που ξεκινούν από κλοπές ηλεκτρονικών υπολογιστών και βανδαλισμούς σε εργαστήρια, αίθουσες διδασκαλίας και φοιτητικές εστίες και φτάνουν μέχρι εμπρησμούς κτιρίων, εμφανίζονται με ανησυχητική συχνότητα, γίνονται ανεκτά από την ακαδημαϊκή κοινότητα και μένουν πάντα ατιμώρητα.

Το κόστος για την αποκατάσταση των ζημιών είναι δυσβάστακτο για τα περιορισμένα οικονομικά των ΑΕΙ. Η διαιώνιση αυτών των φαινομένων χωρίς ουσιαστική αντίδραση από σύσσωμη την ακαδημαϊκή κοινότητα οδηγεί στην περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης της υλικοτεχνικής υποδομής. Είναι απαραίτητη η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου, ώστε η έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου να αφορά μόνο τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας και όχι εξωπανεπιστημιακά στοιχεία. Απαιτείται επίσης η δημιουργία υπηρεσίας φύλαξης των πανεπιστημιακών χώρων, με υπαλλήλους που θα έχουν σαφείς αρμοδιότητες και θα αναφέρονται στα πανεπιστημιακά όργανα.

4. Η ψηφιακή υστέρηση των ελληνικών ΑΕΙ

Η ψηφιακή επανάσταση που ξεκίνησε στα τέλη του προηγούμενου αιώνα βρήκε τα ελληνικά ΑΕΙ σε κακή οικονομική κατάσταση και με απαρχαιωμένες υποδομές. Το πρόβλημα των απαρχαιωμένων υποδομών ήταν γενικότερο, αρκεί να λάβουμε υπόψη μας ότι η μετατροπή του αναλογικού τηλεφωνικού δικτύου σε ψηφιακό έγινε στη χώρα μας μόλις πριν από μία δεκαετία, ενώ επαρκή δίκτυα οπτικών ινών δεν έχουν εγκατασταθεί ακόμα και σήμερα. Η διείσδυση του «γρήγορου» διαδικτύου (ευρυζωνικά δίκτυα με συνδέσεις DSL και aDSL) στην Ελλάδα είναι η μικρότερη στην Ευρωπαϊκή ζώνη.

Το σύγχρονο πανεπιστήμιο δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστικό και να παρακολουθεί τα τεκταινόμενα στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, εάν δεν παρέχει όλες τις ψηφιακές ευκολίες στα μέλη του. Επίσης καμία ερευνητική προσπάθεια δεν μπορεί να ευοδωθεί, εάν η ερευνητική ομάδα δεν έχει άμεση και ταχεία πρόσβαση σε διεθνείς βάσεις δεδομένων και μεγάλες ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες. Οι ηλεκτρονικές ευκολίες δεν πρέπει να περιλαμβάνουν μόνο την ταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο αλλά και άλλες υπηρεσίες όπως:

- Υπηρεσία Τηλεδιάσκεψης Πολλαπλών Σημείων (Teleconferencing)
- Υπηρεσία Σύγχρονης και Ασύγχρονης Τηλεκπαίδευσης
- Υπηρεσία Αρχειοθέτησης Επιστημονικών Εικόνων
- Υπηρεσία Μετάδοσης Εικονοροών (Video Streaming)
- Υπηρεσία Ψηφιοποίησης Υλικού Video
- Υπηρεσία Εικονογραφίας Κατ' Απαίτηση (Video On Demand)

Οι ψηφιακές υπηρεσίες παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στη διοίκηση του πανεπιστημίου και την εκπαίδευση των φοιτητών. Όλες οι ανακοινώσεις που

ενδιαφέρουν τους φοιτητές (θέματα και ημερομηνίες εξετάσεων, πρόγραμμα εργαστηρίων, βαθμολογίες, κλπ) θα μπορούσαν να αναρτηθούν σε ένα δικτυακό τόπο, διευκολύνοντας τους φοιτητές και εξοικονομώντας τον χρόνο που σπαταλούν για να συμβουλευονται τους πίνακες ανακοινώσεων. Τέλος, παραδόσεις των διδασκόντων, ασκήσεις και εποπτικό υλικό όπως εικόνες και διαγράμματα θα μπορούσαν να είναι αναρτημένα στο διαδίκτυο και να είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές (e-learning ή ηλεκτρονική εκπαίδευση από απόσταση).

Η παρούσα κατάσταση των ελληνικών ΑΕΙ όσον αφορά τις ψηφιακές υπηρεσίες δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ικανοποιητική. Η πλειοψηφία των φοιτητών και των μελών ΔΕΠ δεν κάνουν χρήση τέτοιων υπηρεσιών γιατί δεν είναι εγκατεστημένες οι απαραίτητες ψηφιακές υποδομές στο πανεπιστήμιο τους. Βέβαια θα πρέπει να σημειώσουμε και ένα άλλο πρόβλημα που επιδεινώνει την κατάσταση: σημαντικό μέρος των μελών ΔΕΠ, ιδιαίτερα αυτών που είναι μεγαλύτερα σε ηλικία, είναι ψηφιακά «αγράμματοι - computer illiterate». Είναι αυτοί που δεν ξέρουν (και δεν θέλουν να μάθουν) να χρησιμοποιούν τον υπολογιστή και να εκμεταλλεύονται τις ψηφιακές ευκολίες, ακόμα και αν αυτές τους παρέχονται.

Τα τελευταία 5 έως 7 χρόνια γίνεται μια σημαντική προσπάθεια για την αναστροφή της ψηφιακής υστέρησης των ελληνικών ΑΕΙ, με την βοήθεια ευρωπαϊκών πόρων. Σε πολλά κτίρια έχουν εγκατασταθεί δίκτυα οπτικών ινών που παρέχουν στα μέλη ΔΕΠ γρήγορη πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ταυτόχρονα, σημαντικός αριθμός ηλεκτρονικών υπολογιστών χορηγήθηκε σε μέλη ΔΕΠ και σε εργαστήρια των ΑΕΙ.

Λειτουργούν επίσης οι πρώτες αίθουσες πολυμέσων, με υπολογιστές διαρκώς συνδεδεμένους με το διαδίκτυο, στους οποίους έχουν πρόσβαση οι φοιτητές με την χρήση κωδικού που τους χορηγεί το πανεπιστήμιο. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει

ξεκινήσει προσπάθεια ασύγχρονης τηλε-εκπαίδευσης (e-learning) στη διεύθυνση <http://eclass.uoa.gr>. Αρκετά τμήματα ήδη χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες τους για ενημέρωση των φοιτητών και των μελών ΔΕΠ σε εκπαιδευτικά ζητήματα. Στα περισσότερα πανεπιστήμια έχουν εγκατασταθεί υπηρεσίες διαχείρισης δικτύου και παροχής ψηφιακών υπηρεσιών, που είναι στελεχωμένες με ειδικούς επιστήμονες. Για παράδειγμα, στην Αθήνα το Κέντρο Λειτουργίας και Διαχείρισης Δικτύου, αποκαλούμενο εν συντομία Κ.ΛΕΙ.Δ.Ι. είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία και διαχείριση του ενιαίου δικτύου δεδομένων και φωνής (ΑΘΗΝΑ-Net) του Πανεπιστημίου Αθηνών, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου στην πανεπιστημιακή κοινότητα.

Τέλος, σημαντική καινοτομία είναι η έναρξη του προγράμματος ΔΙΟΔΟΣ (<http://diodos.edu.gr>) της Γενικής Γραμματείας Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) που δίνει στους φοιτητές (προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς) τη δυνατότητα να αποκτήσουν σε προνομιακή τιμή ευρυζωνική σύνδεση τεχνολογίας ADSL στο διαδίκτυο. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει λάβει μέρος στο σχεδιασμό του προγράμματος και θα συνεχίσει να το υποστηρίζει με την ομάδα του Κέντρου Λειτουργίας & Διαχείρισης Δικτύων.

Η διείσδυση των ψηφιακών υπηρεσιών σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων των ελληνικών ΑΕΙ, πρέπει να αποτελέσει υψίστη προτεραιότητα γιατί είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας πρέπει να έχουν ταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο και να εκμεταλλεύονται τις σύγχρονες ψηφιακές ευκολίες. Πρέπει να διοργανώνονται σεμινάρια για την εκπαίδευση όλων των ενδιαφερόμενων στην χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας και να χορηγούνται σχετικά κίνητρα. Ηλεκτρονικοί υπολογιστές πρέπει να είναι διαθέσιμοι για όλα τα

μέλη ΔΕΠ, ενώ αίθουσες πολυμέσων και βιβλιοθήκες με ικανό αριθμό υπολογιστών πρέπει να είναι διαθέσιμες στους φοιτητές.

5. Συμπεράσματα

- Οι υποδομές των ελληνικών πανεπιστημίων έχουν σημαντική υστέρηση έναντι των αντιστοίχων ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, παρά τους σημαντικούς πόρους που διατέθηκαν τα τελευταία χρόνια
- Τα αρχαιότερα αλλά και μεγαλύτερα ελληνικά πανεπιστήμια (Αθηνών και Θεσσαλονίκης) αντιμετωπίζουν προβλήματα απαρχαιωμένων και κακοσυντηρημένων κτιρίων, που χτίστηκαν σε άλλες εποχές και δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες αλλά ούτε και στον μεγάλο αριθμό φοιτητών.
- Τα νεότερα πανεπιστήμια της περιφέρειας ιδρύθηκαν και ξεκίνησαν τη λειτουργία τους χωρίς προηγουμένως να έχουν δημιουργηθεί οι απαραίτητες υποδομές. Σε πολλά από αυτά η ολοκλήρωση των υποδομών δεν έχει επιτευχθεί παρά τη μακροχρόνια λειτουργία τους.
- Τα αίτια των προβλημάτων στις υποδομές είναι κυρίως:
 - Οι ανεπαρκείς διαθέσιμοι πόροι
 - Η εκρηκτική αύξηση του αριθμού των πανεπιστημίων και των πανεπιστημιακών τμημάτων τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα τη διασπορά των υπαρχόντων πόρων
- Οι υπάρχουσες υποδομές προστατεύονται ανεπαρκώς, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται συχνά φαινόμενα βανδαλισμών και καταστροφών της πανεπιστημιακής περιουσίας.
- Υπάρχει σημαντική υστέρηση όσον αφορά την διείσδυση της ψηφιακής τεχνολογίας στα ελληνικά ΑΕΙ. Τα τελευταία χρόνια γίνεται με τη βοήθεια ευρωπαϊκών πόρων σημαντική προσπάθεια για να αποκτήσουν πρόσβαση στις ψηφιακές υπηρεσίες όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας.

6. Προτάσεις

- Αύξηση των πόρων του κρατικού προϋπολογισμού για την βελτίωση των υποδομών των ελληνικών ΑΕΙ. Η επένδυση σε υποδομές στην παιδεία είναι η μόνη επιλογή για να ανταποκριθεί η Ελλάδα στις προκλήσεις των καιρών.
- Οικονομική αυτοτέλεια των ελληνικών πανεπιστημίων και νομοθετικές ρυθμίσεις, ώστε να μπορούν να αναζητήσουν άλλους πόρους, αλλά και να αξιοποιήσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία για να βελτιώσουν την υλικοτεχνική τους υποδομή.
- Κατεύθυνση των υπαρχόντων πόρων στα υπάρχοντα ΑΕΙ ώστε να βελτιώσουν-ολοκληρώσουν τις υποδομές τους και όχι δημιουργία νέων πανεπιστημιακών τμημάτων στην περιφέρεια για την ικανοποίηση τοπικών αιτημάτων. Αντίθετα, θα πρέπει να συζητηθεί η συγχώνευση ορισμένων τμημάτων για να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας.
- Δημιουργία υπηρεσίας φύλαξης των πανεπιστημιακών χώρων, με υπαλλήλους που θα έχουν σαφείς αρμοδιότητες και θα αναφέρονται στα πανεπιστημιακά όργανα, ώστε να προφυλάσσεται η περιουσία των πανεπιστημίων από βανδαλισμούς και καταστροφές.
- Η διείσδυση των ψηφιακών υπηρεσιών σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων των ελληνικών ΑΕΙ, πρέπει να αποτελέσει υψίστη προτεραιότητα γιατί είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

7. Βιβλιογραφία

- Πανόραμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δομή-Λειτουργία-Εκπαιδευτικό έργο. Έκδοση Πανεπιστημίου Αθηνών, 2002
- Ελληνικά Πανεπιστήμια. Ο χάρτης της ανώτατης εκπαίδευσης στην χώρα μας. Εφημερίδα του πανεπιστημίου Αθηνών «Το Καποδιστριακό». 15/10/2002
- Η διασπορά τμημάτων των ΑΕΙ καταργεί την έννοια του πανεπιστημίου. Μανόλης Γ. Δρεττάκης, Άρθρο στην εφημερίδα "Κυριακάτικη Αυγή" στις 7 Ιουλ 2002
- Δικτυακοί τόποι
 - Υπουργείο Παιδείας (<http://www.yperth.gr>)
 - Πανεπιστήμιο Αθηνών (<http://www.uoa.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Θράκης (<http://www.duth.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Κρήτης (<http://www.uoc.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Πάτρας (<http://www.upatras.gr/>)
 - Ηλεκτρονική τάξη Πανεπιστημίου Αθηνών (<http://eclass.uoa.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (<http://www.uoi.gr>)
 - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (<http://www.uth.gr/main/index/>)
 - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (<http://www.auth.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου (<http://www.uop.gr/>)
 - Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών (<http://www.hua.gr>)
 - Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο (<http://www.ntua.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Αιγαίου (<http://www.aegean.gr>)
 - Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (<http://www.aueb.gr/>)
 - Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (<http://www.aua.gr>)
 - Πάντειο Πανεπιστήμιο (<http://www.panteion.gr/>)
 - Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (<http://www.uom.gr/>)

- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (<http://www.uowm.gr/>)
- Πολυτεχνείο Κρήτης (<http://www.tuc.gr>)
- Ιόνιο Πανεπιστήμιο (<http://www.ionio.gr>)
- Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (<http://www.asfa.gr>)